

ÚVODEM TROCHA JAZYKOVÝCH ZMATKŮ

Již při psaní názvu této stati se znovu prokázalo dilema jazykových přenosů pojmu „komunita“ z angloamerického prostředí do středoevropského prostoru.

Zatímco v anglicky mluvících zemích je slovo „komunita“ (*community*) chápáno a užíváno poměrně široce, český jazyk tento pojem tradičně užívá k označení spíše uzavřených, početně malých a často terapeuticky orientovaných skupin. Dokladem problémevého zakotvení slova v češtině necht je i jazykový korektor v našich počítačích, který výraz „komunitní“ spolehlivě podtrhává jako chybný.

A to i přesto, že se v současnosti stále častěji setkáváme se slovními spojeními „komunitní projekty“, „komunitní organizace“, „komunitní práce“ apod. nejen v českém tradičním významu, ale i ve smyslu aktivit místního společenství, aktivit občanských sdružení a místních institucí. I z důvodů jazykové nejasnosti si proto mnozí uživatelé výrazů „komunitní“ a „komunita“ raději vypomáhají synonymy, například „místní společenství“, „lokální společnost“, „místo“. Na druhé straně se pro některé skupiny organizací – především neziskové – a nejrůznější občanské aktivity stal výraz „komunita“ bezproblémovým myšlenkovým východiskem a polem praktických úvah a činů.

Takto chápaná komunita – tedy ve smyslu místního společenství občanů, spolků, místních organizací a jejich aktivit – je oním prostorem, kde se lidé mohou projevovat a realizovat své potřeby a zájmy jako občanů, lidí politických a sociálních v nejširším slova smyslu. Historicky lze termín „komunita“ přirovnat k demokratické „polis“, ačkoli v moderních demokratických společnostech v této souvislosti mluvíme o **veřejnosti, veřejném prostoru, věcech veřejných**.

Tyto tři pojmy se vztahují k tématům vzbuzujícím obecný zájem lidí – tématům, která svou povahou přesahují jednotlivá soukromí a která nějakým způsobem ovlivňují všechny ostatní členy demokratické „polis“. Politologická literatura zdůrazňuje, že novodobá „veřejnost“ představuje místo diskuse a prostor, v němž se vytvářejí racionální názory, jež mají být vodítkem pro politickou moc.

Jinými slovy, „veřejnost“ má pro fungování demokracie stejně nezastupitelný význam jako právní stát, lidská práva či rozdělení moci. Veřejnost je důležitá právě proto, že svoboda se v západních společnostech zakládá i na rozvoji společenských, chcete-li občanských formách (spolky, sdružení, neziskové organizace, občanské iniciativy atd.), které fungují také mimo rámec státní správy, státního dohledu a státní regulace.

Témata veřejné debaty a způsob, jakým se místní veřejnost snaží – a v minulosti snažila – „věci veřejné“ artikulovat a řešit, jsou přitom jednou z nejdůležitějších součástí toho, co chápeme pod pojmem **„identita místního společenství“**.

Z pohledu muzea – místní instituce provozující řadu aktivit a vyplňující určité místní funkce – by tak určujícím smyslem výrazů „komunita“ a „komunitní“ mělo být právě ono staronové a připustíme, že po roce 1990 importované **použití slova „komunita“ ve smyslu občanském a občansko-institucionálním**.

Budiž hned na začátku zdůrazněno, že s takto chápaným smyslem slova „komunita“ jako výchozím konceptem je v současnosti spojena řada projektů zaměřených na místní rozvoj jako celek, zejména pak nejrůznější strategické plány rozvoje. Otázkou samozřejmě zůstává, jak dalece se jejich zpracovatelům daří využít v procesu plánování právě oněch motivů a zdrojů, které jsou pro koncept „komunity“ charakteristické.

POUŽITÍ SLOVA „KOMUNITA“

I v anglosaském prostředí se setkáváme s různými pohledy na „komunitu“. Z nejrůznějších definic uvedme pro ukázkou následující:

Lidé, kteří žijí v geograficky definované oblasti a mezi nimiž existují vzájemné sociální vazby (ve smyslu příbuzenství, přátelství a známosti v geografické oblasti a také ve smyslu účasti na aktivitách komunity a na některých formách ekonomické směny, např. kupování zboží a služeb, práce pro místní zaměstnavatele) a kteří jsou citově vázání k sobě navzájem a k místu, kde žijí (pocit identifikace a sounáležitosti s místem a přiřazení k němu a stejně tak závazky a přátelské vztahy s ostatními obyvateli tohoto místa a respekt k nim).

Komunitu tvoří lidé, kteří žijí v geograficky ohraničené oblasti, kteří jsou zapojeni v sociálních vztazích a mají jednu nebo více citových vazeb vzájemně mezi sebou a místem, kde žijí.

Komunita je kombinace sociálních skupin a systémů, jež jsou nositeli hlavních sociálních funkcí vztahujících se k dané lokalitě. Je to organizování sociálních činností takovým způsobem, který lidem denně zajišťuje přístup k aktivitám nezbytným pro jejich každodenní život, a to v místě, kde žijí.

Komunita je pocit sounáležitosti jejích členů, zájem členů jeden o druhého a o celou skupinu a společná víra, že potřeby členů komunity budou naplněny skrze jejich spolupitost.

Těchto několik příkladů **pojetí slova „komunita“** poukazuje na některé naprosto **základní charakteristiky**, které lze snadno pořádat podle následujících hledisek:

Hledisko geografické

- společné geografické ohraničení
- společné geografické podmínky

Hledisko časové

- společný původ, minulost, příběh, osud
- společná současná situace, místo, vnější vymezení
- společná budoucnost - touhy, očekávání, plány

Hledisko hodnotové

- společné hodnoty v širokém kulturním slova smyslu
- společný vnější nepřítel, ohrožení atd.

Podle knihy *Budování komunity* lze jmenovat následující **charakteristiky vyvážené a zdravé komunity**:

- je různorodou jednotou
- má společný základ sdílených hodnot
- vyznačuje se vzájemnou péčí, důvěrou a týmovou prací
- má rozvinutou efektivní vnitřní komunikaci
- usnadňuje lidem účast na veřejných věcech
- vytváří si vlastní identitu, záměry
- vytváří si vnitřní i vnější vazby
- vychovává, je schopna předávat hodnoty i formy další generaci
- je otevřena do budoucnosti
- má vyvážené institucionální prostředí

Všechny tyto pohledy můžeme využít při našich úvahách o místě, kde žijeme, a při koncipování nejrůznějších programů nebo projektů, které chceme realizovat.

Pro potřeby místních institucí, tedy i muzea, je však také nutné porozumět tomu, **jak vzniká sebevědomí vlastní komunity, její sebevědomí, jak se komunita vztahuje ke své budoucnosti, která témata vcházejí do důležitých „komunitních příběhů“**.

Tyto charakteristiky vyvážené komunity a uvažování o ní se stávají platformou, jež ve velké míře slouží k přípravě a realizaci projektů tzv. komunitního rozvoje, jinými slovy projektů rozvoje místního společenství.

KOMUNITNÍ ROZVOJ A CO JÍM MYSLÍME

Existuje jistý počet základních názorů na to, jakým způsobem může docházet k **sociálně-ekonomickému rozvoji**. Politologické učebnice k tomuto tématu zpravidla uvádějí několik základních hledisek.

Hledisko liberálně-tržní zdůrazňuje roli soutěživých subjektů disponujících stejnými podmínkami a rovnými šancemi k podnikání a relativně malou úlohu připisuje státu. *Hledisko sociálně-demokratické* zdůrazňuje nutné zásahy státu a veřejné správy při vyrovnávání sociálních a jiných nerovností. *Klasický konzervativní model* připomíná důležitost respektu k tradicím, kontinuitě, uvážlivosti, varuje před náhlými sociálními i ekonomickými změnami. *Korporativistický model* si všímá údajně rozhodující důležitosti propojení moci politické a ekonomické.

I **téma komunitního rozvoje** staví na často protichůdných ideologických tradicích (viz výše). Přesto však má některé vlastní výrazné rysy.

Již od 19. století existuje například směr *sociální mobilizace a alternativního rozvoje*, který zpochybňuje vedoucí úlohu státních institucí při definování autentických lidských potřeb, a zaměřuje se naopak na přímé aktivity „zdola“. Jako ještě vlivnější a určující se jeví tradice *sociálního učení (social learning)*. Tato tradice klade důraz na překonávání rozporů mezi teorií a praxí, na diskusi, nehierarchické vztahy, toleranci různorodosti, přímou komunikaci (tváří v tvář), na experiment, svépomoc a kreativitu.

Z historického hlediska se také ukazuje, že komunitní rozvoj využívá a zároveň vydatně podporuje *rozvoj místní občanské společnosti*, který lze velice volně chápat jako rozvoj dobrovolných aktivit a nejrůznějších seskupení občanů nezávisle na státu a oficiálních autoritách.

Lze shrnout, že jakousi esencí tématu „komunitní rozvoj“ je *rozvoj vztahů* mezi lidmi, vztahů mezi jejich formálními i neformálními uskupeními, mezi organizacemi a institucemi a všemi dalšími subjekty působícími v místě. Dodejme, že jde zároveň takový rozvoj vztahů, který umožňuje podívat se na lokalitu jiným způsobem a řešit nově i celou řadu problémů, jež se v místě vyskytují.

V tomto kontextu se zcela logicky jeví jako klíčová **role neziskových organizací při realizaci tzv. komunitních projektů**. Neziskové organizace - a především ty z nich, jež vznikly po roce 1990 - se v místech velmi často ujalý témat, která přesahovala poměrně úzké pojetí činnosti státních institucí. Například v oblastech tvorby a ochrany životního prostředí, komunitní péče o znevýhodněné osoby a alternativních metod vzdělávání iniciovaly větší účast občanů v kauzách týkajících se veřejného zájmu. Více či méně úspěšně se neziskové organizace zasazují o nárůst komunikačních a jiných vazeb a vztahů v komunitě, o síťování (*networking*) a o vtahování dalších osob do pole aktivního občanství a rozvíjejí dobrovolnictví. Přinášejí do veřejných diskusí témata, jež jsou tradičním - státem reglementovaným - institucím skrytá a jsou jimi chápána jako zdánlivě nedůležitá, nebo naopak záměrně zakrývána. V extrémních případech jde o neprůhledný lobbying, korupci, neefektivní vynakládání veřejných rozpočtů a podobně.

MUZEUM A JEHO MOŽNOSTI V KOMUNITĚ - NAZÍRÁNO ZVNĚJŠKU

Jak je to však s ostatními místními institucemi? Muzea, divadla, galerie, knihovny jsou sice určeny pro rozvoj místního společenství, avšak jejich statut obvykle klade důraz spíše na oborovou specializaci než na „komunitnost“. Je pro ně vůbec relevantní zabývat se úvahami o komunitě, a jestliže ano, jakým způsobem?

Vezmeme-li navíc v úvahu výše popsané příklady komunitních aktivit realizovaných neziskovými organizacemi, jejich role je nezřídka nahližená jako buřičská, alternativní. Chtějí vůbec muzea nebo knihovny takové komunitní role převzít? Nejsou to právě ony, jež sčezí historii, důstojenství a tradice místa? Za druhé, chce veřejná správa, která rozhoduje o přidělování finančních prostředků na správu a provoz těchto institucí, aby se například muzea a knihovny staly „komunitnějšími“? Vždyť od angažovanosti v aktuálních místních tématech a od rozvíjení vztahů mezi institucemi jsou tu přece

jiní. A za třetí, chceme to my, občané? Zamysleme se, co si představíme při vyslovení slova „muzeum“: stará budova, řád, tradice, serióznost, důstojnost, pečlivě udržované pořádky sbírek a knih, standardizovaný výklad. Není to ale právě to, co chceme v těchto institucích nalézt – pryč od zmatků a chaosu světa?

Abychom mohli pracovat s komplexními a vzájemně protichůdnými myšlenkami a po-city, zkusme zaujmout **několik postojů**. Například:

Postoj institucionálně-historizující

Muzea jsou chápána zjednodušeně jako budovy, v nichž jsou vystavovány a chráněny sbírky historického, uměleckého nebo vědeckého zájmu. Proces utváření evropských národů v 19. století navíc muzei využil jako institucí, které měly ideu národa dále podporovat, především zdůrazňováním bohatství tradic spojených s definovanou lokalitou. Samotná tvorba regionálních muzejních sbírek pak byla procesem, který umožnil nové buržoazii, aby se prosadila jako národní a lokální společenská elita.

K ideji instituce muzea i knihovny se vztahovala taková očekávání, jakými jsou dotvoření národní a lokální identity, upevnění občanské hrdosti, osvětová činnost. Je více než jasné, že muzea 19. století byla institucemi řešícími aktuální kulturní, sociální a politické úkoly své doby. Nacionální kontext rozvoje muzei je nepřehlédnutelný. Zakladatelé muzei hojně využívali vzrůstajícího se romantického kultu starožitností jako opory a posily pro své politické, popřípadě ekonomické záměry. Ostatně muzea nebyla žádnou výjimkou – podobnou roli sehrály i Sokol, okrašlovací spolky, později Červený kříž a řada jiných občanských aktivit.

Přestože nejsou k dispozici žádné odborné analýzy, lze konstatovat, že muzea od svého založení postupně ztrácela roli sociálně-politického aktéra anebo subjektu, který byl politickými aktéry využíván jako prostředek získávání politického vlivu a moci. Většinou muzei se časem dostalo onoho přímárně sbírkového určení, s nímž se ztotožnili jak provozovatelé a zaměstnanci muzei, tak i jejich návštěvníci.

Současné snahy prolomit tento statický a zdá se vžitý náhled na muzea má několik impulzů: redefinice role společenských a kulturních institucí po roce 1990, požadavek pružnější reakce na společenské dění, pronikání nových konceptů muzejnictví ze zahraničí – například ekomuzejnictví. Dále důraz na efektivnější ekonomické využití zdrojů a snaha o efektivnější financování těchto institucí, konkurenční tlak ostatních kulturních fenoménů a médií, rozvoj technologií a s tím spojený celkový posun způsobu vnímání reality a v posledních dvou letech pak velice výrazná snaha o systémové zapojení těchto institucí do rozvojových strategií města a regionu.

Postoj institucionálně-politický

Bylo řečeno, že muzea v době svého vzniku sehrávala roli aktivního místního subjektu, který často sloužil formujícím se národním a místním elitám jako výtah k politické moci. Rovněž bylo konstatováno, že sociálně-politická role muzei postupně upadala a prostorem pro politické vyjádření se v průběhu 19. a 20. století staly jednak politické strany a jednak orgány a instituce zastupitelské demokracie.

Z hlediska politické „dělby práce“ se zdálo být v pořádku, že muzea skončila u sbírek a doprovodné osvětové činnosti. Asi nemá smysl věnovat více času tzv. politicky anga-

žované činnosti v éře socialismu, neboť tato činnost byla stejně neautentická a propagandistická v případě muzei jako v případě jakýchkoli jiných kulturních a společenských institucí v té době. Samotná povaha politického zřízení však navíc způsobila, že byla zlikvidována svobodná podstata občanské společnosti, a muzea se tak ocitla bez občanského zázemí, v jakémisi občanském vakuu.

Institucionálně chápaná společenská „dělba práce“ byla nicméně relativizována bezprostředně po roce 1990 a po vyprchání pochopitelné euforie ze zavedení principů zastupitelské demokracie čerpající legitimitu z voleb. V každodenní společenské praxi se bohužel prokazuje, že je nebezpečné a zavádějící ponechat zvolené politiky bez občanského dozoru na celé funkční období. Ukazuje se, jak úzké, osobně, skupinově nebo stranicky omezené bývají motivace rozhodnutí v oblastech veřejné politiky a veřejného zájmu.

Vyvažujícím faktorem v dané situaci jsou vedle právních institucí (často reagujících jen zpomaleně nebo nereagujících vůbec) pouze hlasy a názory občanů a samozřejmě svobodná stanoviska dalších subjektů činných v oblasti veřejné politiky. Muzea, knihovny, galerie a další místní instituce jsou takovými institucemi bez jakékoli pochybnosti.

Co zakládá např. legitimitu „veřejného“ hlasu muzea? Jinými slovy, proč jsou hlediska odborného postoje muzea důležitá pro tvorbu místní veřejné politiky?

Některé charakteristiky místního společenství – komunity – a způsoby, jak místnímu společenství porozumět jako celku, jsme zde již zmínili. Výrazným předpokladem porozumění jsou vědomosti o původu, minulosti lokality, tedy o příběhu místa, který rozhodující měrou zakládá jeho současnou identitu. Je to právě onen **příběh místa** a dále také specifická místní témata mající minulost a přítomnost, které by měly vstoupit do procesu tvorby místní veřejné politiky a ovlivnit rozhodování v důležitých otázkách týkajících se budoucnosti místa.

Muzea se tak stávají institucemi, jež mohou přispět k chápání kontinuity a diskontinuity místa, upozorňovat na specifika a hodnotové aspekty dané lokality. Dále mohou z hlediska znalce geograficko-historického příběhu místa upozornit na důležité vývojové příležitosti, ale i na rozvojové limity a další neopominutelná fakta vstupující do úvah o budoucnosti. Naprosto nezastupitelná se jeví role muzei například při revitalizaci částí měst, při projednávání územních plánů a plánů rozvoje a při úpravách a nových architektonických řešeních veřejných prostor, obecně pak v otázkách krajiny tvorby.

I ne zcela konečný výčet kompetencí muzea v oblasti tvorby a připomínkování místní veřejné politiky otevírá muzeím nové možnosti působení na veřejnosti a ve prospěch promyšlené, inteligentní veřejné politiky.

Postoj občanský

Muzea jsou pro mnohé z nás budovami dýchajícími historií a důstojnými místy prochnutými řádem a věděním. Mnozí z nás muzea vyhledávají právě z těchto důvodů – s jakou úlevou se v nich zastavíme a odpočineme si od hluku a chaosu ulice, agresivity reklam a nahodilosti dojmů! Na rozdíl od jiných oborově specializovaných kulturních a vzdělávacích institucí v nich navíc nacházíme cosi zcela specifického: **přírodně-historické vnímání území v komplexu**.

A jako občané si alespoň někteří z nás uvědomují, že právě nedostatek komplexnosti ve vnímání reality se stal téměř průvodním jevem současného českého veřejného života. Namísto širokého porozumění vstoupilo do veřejného prostoru převažující technokratické pojetí identifikace problémů, rozvojových potenciálů místa i samotných realizačních kroků vedoucích k naplňování strategických rozvojových dokumentů.

V případě rozhodování místních zastupitelstev lze snadno identifikovat „hardware“ přístupy k rozvoji místa, místo dialogu s veřejností nastupují hierarchické úřední postupy. Místo otázek zabývajících se kvalitou života v dané lokalitě z hlediska jejích obyvatel jsme konfrontováni s realitou houstnoucí sítě supermarketů vytlačujících drobné živnostníky, s budováním nekonečných skladovacích ploch a hangárů v okolí větších měst a s velice neprůhledným postupem necitlivého ztržnění historických center měst ve jménu rozvoje turistického ruchu.

Jako občané si v této situaci uvědomujeme, že tím, co v politických rozhodnutích o daném místě chybí a co by mělo mnohem zřetelnějším způsobem ovlivňovat základní rozvojové koncepce měst a regionu, je možná právě zřetelnější hlas znalců přírodně-historického kontextu lokality.

MÍSTNÍ SPOLEČENSTVÍ NA KŘIŽOVATCE – MUZEA NA KŘIŽOVATCE

Předchozí pasáž věnovaná postojům k měnící se funkci a roli muzea coby místní instituce poukazuje na širokou škálu témat, ve kterých se muzeum může profilovat jako aktér vlastní institucionální proměny, jako aktér veřejné politiky a jako aktér rozvoje místní občanské společnosti.

Pro úplnost dodejme, že muzeum se může chovat jako instituce navýsost komunitní: přihlídneme-li k pojmu „komunitní“ jako k pojmu označujícímu rozmanitost a tvorbu místních vztahů mezi občany, organizacemi a institucemi navzájem, pak muzeum se svou znalostí přírodně-historického příběhu dané lokality může do těchto vztahů vnášet ojedinelou, specifickou kvalitu.

Situace muzeí a jejich perspektivy však nejsou jednoznačně příznivé. Muzea jsou institucemi, které v drtivé převaze závisejí na veřejných rozpočtech uvolňovaných veřejnou správou, což je v kontextu jejich potenciální role jako veřejného hlasu staví do velmi delicateho postavení. Témata, v nichž by se muzea mohla kvalifikovaně uplatnit, jsou nezdídka předmětem skupinových zájmů, lobbingu a politických tlaků. Která z muzeí chtějí riskovat možnou nepřízeň obvykle mocnějších místních struktur?

Na druhé straně, není tato obava přehnaná a zbytečně opatrnická, vezmeme-li v úvahu širokou škálu forem a metod, jejichž prostřednictvím mohou místní instituce a místní aktéři uplatňovat svůj vliv?

I muzea, tak jako jiné společenské organizace, mají na vybranou, chtějí-li působit v širších místních a regionálních aktivitách jako ti, kdo upozorňují na určitou problematiku (tzv. iniciátoři), jako ti, kdo svými kompetencemi zprostředkovávají například široce pojatý dialog v komunitě (tzv. facilitátoři) a mohou být vlastními aktéry v místním procesu nebo projektu a zároveň samy organizátory komunitního projektu. Citlivá volba některé

z těchto rolí může muzeu napomoci, aby se zhostilo tématu veřejné politiky, aniž by se nutně dostalo do konfrontační polohy.

V souvislosti s diskusí o možných aktivitách muzeí se často setkáváme s odkazy na zájem či nezájem veřejnosti, na aktivitu-pasivitu veřejnosti. Z praxe jistě známe města, která „žijí“, a města, kde „chcípí pes“, města, jež jsou „kulturní“, a města „nekulturní“.

Z diskusí také vyplývá, že tyto základní a jaksi intuitivní typologie míst do značné míry ovlivňují i činnosti muzeí a způsob, jakým muzea vnímají sama sebe. Nutno ale dodat, že důsledky, které pro sebe místní kulturní instituce vyvozují z charakteru místního společenství, se mohou v jednotlivých místech diametrálně odlišovat. Zatímco někde vedou k stále rezignaci a stagnaci, jinde naopak podnítily zájem o přírodní, historické, demografické, politické a sociálně ekonomické příčiny stavu a jejich současné důsledky. Příkladem mohou být lokality v bývalých Sudetech, města zbudovaná v době socialistické industrializace, města v zemědělských regionech, noclehárny, města s „náplavami“ (nově přichozími obyvateli). Zkušenost zároveň ukazuje, že od tohoto historicko-analytického zájmu vede cesta k zájmu o nejrůznější scénáře a intervence ke zlepšení situace, ke konkrétním aktivitám a projektům směřujícím ke zlepšení kvality života v místě.

Je rovněž nesmírně zajímavé sledovat, jaké impulzy mohou přivést zdánlivě mrtvou lokalitu k oživení: revitalizace kulturních tradic, úprava veřejného prostoru tak, aby se lidé měli kde scházet (jde nejen o různé parky, ale například i o pěší zóny), dále oživení kulturně-historické památky s pomocí veřejnosti, různorodá činnost občanských sdružení. A především stojí za povšimnutí, jak i ve svých důsledcích velké proměny míst mají kořeny v iniciativě a zájmu jediné osobnosti (nejednou přistěhovavší se odjinud) nebo poměrně malé skupiny lidí.

Základním momentem změny v těchto mrtvých lokalitách, jak se zdá, je přítom skutečnost vzniku jakékoli aktivity vztahující se k veřejnému, občanskému prostoru a překračující prahy a ploty soukromí jednotlivců nebo schematicky a uzavřeně se chovajících institucí. Například v knize renomovaného dánského urbanisty Jana Gehla *Život mezi budovami. Užívání veřejných prostranství* nacházíme jednu důležitou charakteristiku neživé lokality: „Nic se neděje, protože se nic neděje“. Lidé zůstávají raději u televizoru, protože venku je nuda, nic moc se neděje a není ani nic moc vidět.

Prolomení „nedějovosti“ je kritickým bodem místního oživení.

Povaha společenského organismu umožňuje intervenci v zájmu oživení místa ve smyslu výraznější sociální strukturace a nalezení nosné vize pro danou lokalitu často bez ohledu na to, nakolik se naše místo zdá být živé nebo mrtvé, nakolik si lidé připadají mohoucí či nemohoucí. Důležité je pochopit, že mají-li se **změna a následný proces oživení** stát stálými a udržitelnými, musí zahrnovat následující prvky:

- komunikaci mezi místními osobnostmi a institucemi
- nové pohledy na místní témata
- nové definování potřeb a zdrojů v dané lokalitě
- otevřenou diskusi o procesech vedoucích ke změně a o možnostech řešení

V kontextu revitalizace komunity se muzeím nabízejí možnosti ujmout se některé z rolí v komunitních aktivitách nebo projektech a vnést do nich právě onu výše zmiňovanou jedinečnou znalost přírodně-historického kontextu regionu.

UKAZATELE DOBRÉHO KOMUNITNÍHO PROJEKTU

Následující ukazatele jsou vodítkem pro širší pochopení toho, co nazýváme „komunitní projekt“, a zároveň vodítkem pro rozlišení „komunitního“ projektu od ostatních typů projektů. Téma je zpracováno podle zahraničních materiálů a upraveno na základě diskusí českých neziskových organizací v letech 1999–2001. Lze říci, že tyto ukazatele postihují hlavní znaky komunitního projektu i v podmínkách střední Evropy.

Projekt rozvíjí zaujetí a zájem lidí

Projekt pomáhá otevřeným osobám podílet se na věcech veřejných.
Projekt dává lidem příležitost dělat věci tak, jak chtějí, jak je cítí, jak je považují za dobré.

Projekt dává lidem příležitost myslet a jednat kreativně.
Projekt propojuje skupinu nebo různé skupiny lidí.

Projekt pomáhá proti lhostejnosti, indifferenci, posiluje účastníky projektu.

Projekt otevírá lidem a skupinám nové rozměry

Projekt lidem pomáhá překonávat černobílé vidění problémů.
Projekt dává lidem příležitost, aby chybovali a učili se ze svých chyb i jeden od druhého.
Myšlení lidí se v projektu vzájemně ovlivňuje, kultivuje.

Projekt posiluje a pomáhá uvést věci do pohybu

Projekt pomáhá formulovat priority zájmu komunity.
Projekt odkrývá a využívá existující potenciál komunity.
Projekt předjímá budoucí stavy a události a směřuje k nim.
Prvky projektu mohou být znovu použity i v jiných případech.
Projekt není izolovaný, jednotlivé kroky projektu mají širší návaznosti.

Projekt je dobře prezentován a připraven

Projekt představuje veřejnosti všechny zúčastněné skupiny.
Projekt všemi dostupnými způsoby prezentuje, že jde o dobrou myšlenku.
Projekt má realizační plán zahrnující jednotlivé kroky.
Projekt identifikuje zdroje peněz.
Projekt vychází ze znalosti místních partnerů.

ZÁVĚREM

Před lokálními společenstvími a regiony v České republice stojí nové výzvy a možnosti, které jsou důsledkem několika výrazných procesů; především nového uspořádání veřejné správy a zapojování země do struktur Evropské unie. Tyto okolnosti umožňují výrazněji a jinak koncipovat základní pohledy a témata místního a regionálního rozvoje a napojit znalosti o regionu na témata, jež jsou svou povahou globální – například na migraci, ekologická ohrožení, výstavbu nových sídel a nových komunikací.

K pojmenování a řešení těchto témat je, jak se už nyní ukazuje, nezbytné hledat efektivní konfigurace místních vztahů mezi organizacemi, institucemi a osobnostmi. Při přípravě a realizaci projektů v oblasti vzdělávání, sociální politiky, rozvoje turistiky a celkového oživení lokální ekonomiky vznikají tzv. „strategická partnerství“. Při tom také začíná

být zřejmé, že mezi dílčími tématy existuje vzájemná spojitost a že klíč k jejich pochopení neskýtá žádný úzký oborový nebo sektorový pohled. Naopak, praxe z některých regionálních projektů potvrzuje potřebu vzájemného obohacování a ovlivňování místních partnerů a vyžaduje si různorodost pohledů a bohaté znalosti, které společně vytvářejí předpoklady ke kvalitnímu životu a celkové prosperitě místa.

POUŽITÁ LITERATURA

- Collins Concise Dictionary*, Hanks (eds.) Collins, Glasgow 1988.
Community Partnership Support Initiative, *Neziskové organizace šestkrát jinak* Nadace Open Society Fund Praha, Praha 2001.
Community Partnership Support Initiative, *Typologie komunitních projektů* Nadace Open Society Fund Praha, Praha 2001.
Community Partnership Support Initiative, *Vstupní texty k třídním seminářům programu* Nadace Open Society Fund Praha, Praha 2001.
J. W. Gardner, *Budování komunity*, Nadace VIA, Praha 1999.
J. Gehl, *Život mezi budovami*, Nadace Partnerství, Brno 2000.
P. Hartl, *Komunita občanská a komunita terapeutická*, SLON, Praha 1997.
D. Held, *Models Of Democracy*, Polity Press, Cambridge 1992.
Mattessich, B. Monsey a C. Roy, *Community Building: What Makes It Work*, Amherst H. Wilder Foundation, Saint Paul, MN, 1997.
J. Špět, *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*, Národní muzeum v Praze, Praha 1979.

PhDr. Jaroslava Štastná pracuje od roku 1996 jako programová manažerka Nadace Open Society Fund Praha v oblasti rozvoje občanské společnosti a místních projektů. Je absolventkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na začátku 90. let získala na britských University of London a Essex University stipendia v oboru společenských věd. Ke konci 80. let působila v Prognostickém ústavu ČSAV, v 1. polovině 90. let vyučovala na katedře sociologie na Středoevropské univerzitě v Praze a na Anglo-American College.